

ВАСИЛЬ ЩУРАТ

СЛОВО

ПРО ПОХІД ІГОРЯ СВЯТОСЛАВИЧА

ПОЕМА XII. В.

ДРУГЕ ВИДАННЯ.

ЛЬВІВ ВИДАВНИЦТВО: „УКРАЇНСЬКА КНИЖКА“.
КИЇВ — КНИГАРНЯ ТОВАРИСТВА „ВЕРНИГОРА“.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВ. ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

2012
Б. 3858
П

ВАСИЛЬ ЩУРАТ

СЛОВО

ПРО ПОХІД ІГОРЯ СВЯТОСЛАВИЧА

ПОЕМА XII. В.

ЛЬВІВ ВИДАВНИЦТВО: „УКРАЇНСЬКА КНИЖКА“.
КИЇВ — КНИГАРНЯ ТОВАРИСТВА „ВЕРНИГОРА“.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВ. ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

1/2000

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 36 793.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ.

И. 5435.

Поетичний твір українського генія з XII в., Слово про похід Ігоря Святославича, в перекладі на нинішню мову мусить визначатись не лиш фільольогічною але і поетичною вірністю. Перекладати слово в слово вірно — то ще за мало. Треба все спитати ся, чи новий фільольогічний рівноважник того вислову буде й новим поетичним рівноважником того-ж вислову. А то за фільольогією пропаде поезія з чарами своїх ефектів. З такими поглядами брав ся я за свій переклад, стараючись перекладати не лиш критично, але й поетично. Чи воно вдалось мені, про се нехай вже інші скажуть свое слово.

Вступні замітки до Слова про похід Ігоря Святославича.

Вияснюванням Слова занімаło ся чимало всяких учених і перекладчиків. Щоб не вияснювати її перекладом гірше від них, я мусів познакомити ся зі всім готовим і вибрати з того найкраще. Перше пішло доволі скоро; друге показало ся труднїйше. Треба було вибристи з цілої маси суперечностей, що накопичили ся як раз навкруги »темних місць« пісенї; треба було й кинути якийсь промінь на ті »темні місця«, які так і засуджувано на »тьму кромішню«; треба було вкінці й неоднo виясненнє, на яке вже всі згоджувались, перевірити на ново. Вийшла з того ціла розвідка, яку я на початку 1906. р. реферував коротко на засіданні фільольогічної секції »Наукового Товариства ім. Шевченка«.

Поминувши історичну, культурну й літературну основу пісенї, найважнїйшою основою її представляла ся все мова. Коли-б вона була шабльоновою книжньою мовою XII. в., зрозуміти її було-б дуже легко. Та воно-ж бо инакше. Та мова від шабльонової сильно відклонюєть ся. В яку сторону? Чи в сторону живої московської мови, чи української, чи — як се також якийсь час голошено — польської? Відповідь може бути одна: в сторону тої мови, яка вияснює все, що повинно бути вияснене! Скоро експериментування при помочі польської мови від-разу закінчило ся фяском, а при помочі московської — навіть під рукою Барсова — довело до многих абсурдів, то що-ж лишаєть ся, як не вияснювання пісенї при помочі української мови. Воно-ж із многих знаних причин і найприроднїйше. І вияснила-ж українська мова доси таки найбільше. Чому-ж не вияснила всего? Над тим-то й варта було вже давно застановитись.

Коли Калайдович знайшов у пісні кілька ніби-то польонізмів, знайшлись зараз-же і вчені, що почали студіювати польську мову, щоб дошукати ся їх більше. Та ніхто не звернув бачної уваги на те, що Максимович, добачуючи в пісні виразні і численні сліди живої української мови, назвав ту мову також мовою давньої Галичини. Ніхто не звернув розумної уваги на здогад Кораблева про походження автора пісні з Галичини. Навіть Барсов, котрий слідів Бояна, Трояна, Хорса, Велеса, Стрибога шукав у топографічній номенклатурі цілої Славянщини, аби лиш виказати, що в північній Русі є їх найбільше, забув за Галичину, хоч тут, на малім клаптику землі, назбирав би їх був ще більше і аж тогді не знав би, що з ними почати. Галичина не приманювала до себе учених, хоч неодно повинно було вабити до неї, — навіть ті ославлені польонізми, які на мою гадку є галицизмами, спільними від давна споконвічним сусідам на галицькім ґрунті — Українцям і Полякам.

Я стрібував вияснювати Слово про похід Ігоря Святославича при помочі галицько-українського лексикального матеріалу і переконав ся, що майже кожде ужите в ній слово живе досі, коли не в устах галицького народа, то в його традиції, яку представляє топографічна номенклатура або ономастика. І що дальше показало ся? Неодно слово пісні, хоч його знайдено й деінде, що-йно в своїм галицько-українськім значінню відповідає вповні текстови пісні.

При лінгвістичнім вияснюванню тексту не випустив я з під уваги й палеографічних вказівок. Маючи під рукою кілька характерних рукописів галицького походження з кінця XVI і XVII. в. я набрав пересвідчення, що рукопис Мусин-Пушкина справді мусів бути того самого палеографічного типу. А те спостереження спонукало мене застановитись над питанням Барсова: чому Мусин-Пушкин затаював місце віднайдення свого рукопису? Вже Полевой, як звісно, на основі якихсь традицій Мусин-Пушкинового кружка виразив ся, що рукопис знайшов ся не в Спасо-ярославськім монастирі, а в Панталеймоново-псковськім. Мали-ж би палео-

графічні прикмети зраджувати походження того рукопису з місцевости ще близької до центрів западно-руського писемства, до яких нахилиювала ся й Галичина?

В ряді заміток, які даю читачам свого перекладу, не подаю нічого знаного вже з дотеперішних дослідів. Подаю лиш те, що є результатом мого власного досліду. А коли повторю дещо знане, то тільки для того, що воно, будиши доси здогадом, знайшло в моїм досліді потвердження. Розуміть ся, не тут місце для всіх мотивовань і вказування джерел.

До ст. 19.

1) Словам: »по старому заспівати пісню... про Ігоря, його військо, про воєнне їх завзяття« відповідають слова: »начяти старими словеси трудних повістий о полку Ігореві«. Воєнне завзяття — то інтерпретація поняття: трудних. Значінне слів: труд, трудний, нетрудний впливає з нім. *strūz* (*streit, gefecht*) або *strausz*, лат. *trudo*, інслянд. *praut* (*mühsal*), гот. *usprutan* (*beschwehrlichfallen*). Тому трудні повісти буде значити воєнні повісти; нетрудні крильця — невтомні крильця; вино з трудом — вино з домішкою на забуттє, на страченне притомности (Kuhn: *Zeitschr.*, XXXVI.)

2) Словами: »як бувало, як чували і як знаєм« інтерпретую оригінальне: »по билинам сего времени«, т. є. по сучасним оповіданням з бувальщини. Замітно, що й старофранцузький історичний епос має назву: *chanson de geste*. Таксамо й французькі співаки-поети починають пісні запевненнями, що співати-муть не по вимислам, а по фактичній правді, отже »по билинам сего времени« (*La chanson du chevalier au Cygne*).

3) »Боян знав на пісню чари«, бо був »віщий«, а віщими називано передовсім чародіїв, н. пр. Всеслава, й людей, що доказували надприродних, надзвичайних діл, н. пр. Олега.

4) Плястичне представлення творчого процесу Бояна в дословнім пережладі не викликалоб пожаданого

ефекту вже для того, що поняття, якими воно орудує, нині навіть для інтелігентного загалу чужі. От хочби оригінальний образ: »растїкашеть ся мислю по древу«. Як його ріжно собі толковано. Барсов зробив з того цілий »сад фантазії«. А тимчасом те дерево, по яким Боян шибав мислю, те дальше згадане »мислено древо« — то слід середньовічної схолястичної науки про розвиток людських понять, про творення абстрактних понять із конкретних (ens—homo), яке Арістотель представив наглядно пнем дерева і його розгалуженням, а яке пізнійше, розвинене Порфірієм, так і звалося »arbor Porphyriana«. Видячи, що те мислене дерево нині не представляє поетичної вартости, я цілий поетичний образ, у яким воно фігурує, мусїв заступити иншим — з соловейком на калині — в дусі народної поезії.

До ст. 20.

5) Поняття : ум — кріпость — завзяте — мають своє джерело в схолястичній психології. До популяризації їх на Руси причинювались передовсім такі писання, як, приміром, Слова св. Івана Златоустого, між якими читається й замітне »Слово о кріпости і о розумі, где живет в чоловіці«. В тім слові (против пиянства і обжирства) стрічається такі речення : »Кріпость бо в коєгождо чресліх живет, а мисль добрая в сердечную оушію пребивається« ; — »а оумь в чоловіці пребивається в главном версі, межю мозгом і тіменем, зане царь естъ тілу всемоу і самой души«. (З рукопису XVII в. з Завадки, що є власністю Архива гр. к. Капітули в Перемишлі).

6) »Переважила охота над страховищем поганим« відповідає оригінальному : »спала князю оум похоти и жалость ему знамение застоупи«. Кінцеві слова того речення : »пскоусити Доноу великаго« я, на основі палеографічних розважань, уважаю приналежними до дальшої промови Ігоря. При випущенню їх копістом грало ролю повтаряння слова : хощоу.

7) »або з Дону вже шеломом ясної води зачерти« значить : або завоювати до краю наддонську землю.

Ужити шелома замість кубка можна лиш після повного погрому неприятеля.

До ст. 21.

8) »по дереву гадки мисли« — »по мисленоу древоу», Гл. зам. 4.

9) »Коб ти... оповив вінком слави подвиг нашої години« відповідає оригінальному: »аби ти... оуцекотал... свивая слави оба поли сего времени«. Звивати славу довкола сього часу значить опвивати славою сей час, а не два часи. Значить же і »обаполи дороги« — з обох боків одної дороги, а не двох доріг.

10) »лпнучи слідом Трояна« значить слідом сонця, сонішним шляхом. Три рази ще в пісні подибуєть ся Троян. Раз названа його іменем земля; другий раз — віки перед Ярославом; третій раз — вік, в яким жив Всеслав. Під Трояною землею можна розуміти лиш те саме, що й під Дажбожою землею, отже — руську землю Дажбога (сонця). Віки сонця перед Ярославом — то віки щасливі. Семий вік Трояна є лиш, як се здаджує й казочне число, поетичним означенням часу Всеслава, як поетичним означенням місяця є: за семою горою, за семою рікою. В слові Т р о я н маємо зложено, якого перша часть ясна: т р и. А пониманне найвишого божества, як Трійці, питоме було вже давним жителям Індії. Як із сонішного божества в новогрецьких і полуднево-славянських традиціях повстало зовсім противне божество тьми [князь, чи потвора, що не зносить сонішного світла], се заслуговувало-б на спеціальний дослід (Louis Leger: *Etudes de mythologie slave*, зош. 3, ст. 14).

11) »А чи так би заспівати« відповідає оригінальному: »чили воспіти било«, по польськи: *czyli zaśpiewały*... Як? Вже не по боянськи, а так по старому, як сам автор пісні співав би.

До ст. 22.

12) Тьмутороканський бовван — голосний на Сході ідол, як у »Пісні про Роланда Магомет«, як імо-

вірно і в Саксонії Ірмен, що його казав звалити Карло Великий. В наслідок того, що місця, де такі доли стояли, були формально відпустовими місцями, розгосло про них ішов далеко.

13) »Навманя — в оригіналі: »неготовами дорогами«. Так і в VIII. пісні епоса *La conquête de Jérusalem* підносить ся, що поганці не втікають дорогами, а куди можна — навманя.

14) »як розпужені лебеді« — не розпушені. Пор. у Величковім описі Сірювої війни в Криму: »Татаре распуженніе собравши ся идуть«. Слово: розпужений, напужений уживаєть ся в Галичині. Подібність букв *ж* і *ш* (*щ*) в рукописі М.-П. вже просліджена.

15) Лисиці брешуть на щити червоні, бо дражнить їх червона краска. Червоні сафьяни до обивання щитів спроваджувано з азіяського Сходу до Києва (М. Sokolowski: *Studia i szkice z dziejów sztuki i cywilizacji*, I, ст. 410—411).

16) »Ти і так вже за горою« — „уже за шеломянем еси«. Як холм і холмець доси, так давніше в гал.-українським уживане було і шеломя. Доказ — в таких назвах місцевостей, як Шоломия і Шеломяничі. Шеломяничі в Рудецьким як-раз від свого положення — між двома горбками — мають назву.

17) »Зоря палає« — ранна. Вказує на те попередне: »меркне ніч«, що означає досвітний сумерк, і дальше описане свитанне.

До ст. 23.

18) Паволоки — дорогі матерії, поволікані золотом або сріблом. В галицькій колядці весна »вберала ліси паволоками«.

19) Крам — половецька »узороч«, гальянтерийний товар. В гуцульським: узороч — далекий гарний вид.

20) Чілка — знане в угро-руським і в гал.-українським Верхратському.

До ст. 24.

21) Каяла — поетична ріка, подібно як Коцит. Можливе, що Каяла в копістів була лучена з поняттем

слова: каяти ся. Але походження її скорше може йде від грецького слова *καίω* що уживалось на означенне кедронської долини слез; в староруськім воно звучало каляда.

22) »стяги враз заговорили« — в оригіналі: «стязи глаголють». Глаголяти уживане в гал.-українськiм: »А за столом панночки глаголять« (Головацький: Нар. пісні, III. 2, ст. 293).

23) »Криком степ загородили« — подібно криком характеризуєть ся поганців заєдно і в старофранцузькiм хрестоноснім епосі, як і в Ксенофонта.

До ст. 25.

24) »Вже були віки Трояна« — гл. зам. 10.

25) »Брав і Святополк з Каяли батька на угорські коні« — принагідна пригадка подібного нещасного факту, що з властивим оповіданням не стоїть у ніякім іншiм звязку. Се я зазначив слівцем: также.

До ст. 26.

26) Копя харалужні — острені. [Passow: Handwörterbuch: *χαρτήριον* *schärfe, zuspitze, wetze*].

27) »досвіта перед зорею« — в оригіналі: »давеча рано пред зорями«. В словари Желехівського гучульське даві, давіда, давіки — *heute in der Früh*; з давішня — з рана. В рум. *davecia* — в тім самiм значінню.

28) »Никнуть жалощами трави« — в оригіналі: »ничиль трава жалощами«. Старе ничати знане в гал.-українськiм: ничати улицею — похилитись над улицею шукаючи чогось (Дубе і Бучина в Брідськiм).

До ст. 27.

29) »сила Половчина« — Половці в оригіналі: »пустини«. Іпатська літопись п. р. 1096 означає походження Половців словами: «половци, иже исходят от пустини».

30) »В силах Дажбожого внука встала вже Біда«
відповідає оригінальному: »встала обида в силах Даж-
божа внука«. Персоніфікована обида (пораженне) най-
більше відповідає народній персоніфікації Біди, що
таксамо, як Обида, являєть ся дівою в білім. Дажбожий
внук — Русин. Сили Дажбожого внука — подібне ви-
раженне, як у церковнім: ангельські сили.

31) »на землі Трояна« — гл. зам. 10.

32) »жирні времена« — журні часи: жура, гри-
жа — від жерти, гризти.

33) »смагу з пламенного рога кидаючи« — без-
сумнівно мова про знаний также літописцеви грець-
кий огонь. В VIII. пісні про здобуттє Антіохії — *La*
chanson d'Antioche — люди Льва Червоного кидають
грецький огонь, щоб сполохати коні французьких ли-
царів. В гал.-українськїм смага значить: жар, огонь.
Проклін в Калуцині: смага би тя втяла! В гуцуль-
ськїм смага — жар, приск.

До ст. 28.

34) »Збудили погань« — »лжоу оубоудиста« —
збудили поганців, Половців. Лжоу названі поганці
з огляду на їх віру — лож.

35) »вихром вирвав з полків — »от... полков... яко
вихор виторже« -- образ взятий із Святого Письма.

До ст. 29.

36) »з сїдла золотого в полонне, в коцієве пересїв
ся« — символ поступлення в неволю. Кажеть ся й до
Ганелона в пісні про Роланда: »Там посадять тебе на
просту шкапу, а суд прикаже голову зрубати«. — Ко-
щій — до нині уживане як назва особи в Чехах,
в Брїдцині.

37) Мутний, невизначний сон Святослава містить
у собі самі трівожні ворожби: тисове ложе (домовину),
чорну паполому (смертне покривало), синєє вино з трудом
(яке дають пити призначеному на смерть — гл. зам. 1.;
пригадай собі символічну чашу горя Ісуса в Гетсемані),

пестощі (фальшивість), жемчуг [сльози], брак сволока в теремі (смерть у родині), краканне ворона (близьке нещасте). Щоб о тривожности тих ворожб переконатись, вистане взяти в руки перший-ліпший галицький популярний сонник. Та найбільш мутний той сон у своїм закінченню, яке я справив на основі палеографічних розважань. Оригінальне: »біша (?) дебрь Кисаню і не сошлю к синемоу морю« виказує мені три доста грубі похибки, яких число помножили ріжні коректори. Передовсім не значить нічого слово »біша«, яке може бути лиш окінченням. Коли зважить ся, що »дербрь Кисаню« може бути лиш accusativ-ом, то невиразне »біша« мусить бути останком якогось перехідного дієслова. Мутність сну допускає таке дієслово, як взяти (взяша); допускає й дальше Вельтманову поправку: несоша ю (замість: не сошлю), тим скорше, що букви л—а в рукописах XVII. в. часто дуже до себе подібні. В чім же буде лежати сила мутного сну, що ворони взяли Кисаню дебру й понесли її над синє море? В тім що заповіджене вже сном нещасте вийде на користь синього моря т. є. Половців, які живуть над ним. На Половців вказував уже жемчуг сипаний з пустих тулів половецьких (толковин — толоковин — степовик). — Згадка про Пліснесько, болоне і дебру Кисаню відповідає вповні Пліснеську, його болоню і дебри — під нижніми Підгірцями. Пліснеське болоне й доси є спеціальним жировищем тисячів ворон, що гніздять ся в сусідних горах Вороняках. Осенню вкривають вони болоне між Підгірцями і Висічком так сильно, що воно аж блищить ся до сонця чорнявою, що аж лячно гостинцем через те болоне їхати з Заболотець до Ясенова. А не даром і один кут у Ясенові зветь ся Кракалів. Одної лиш назви „Кисаня« я не знайшов ані на Пліснеську, ані в охресности. Не знайшов її й Шараневич, але шукаючи, він спопуляризував її в монастирі на Пліснеську так, що в пару літ потім легко було знайти її в тім же монастирі Заклинському. Я-ж завважу, що Кисаня нагадала мені жерело Кісса коло Мантінеї, польські назви жерел в західній Галичині — *kisiele* і церковне (мабуть з грец-

кого) кисер, що в Срезневського має значінне вплиснене цитатом з Житій Св. 1529. р.: »непроходня глублини моря і землі аки кисер имущю вертепи велика і езера великія в ней і міста темна«. Плієнеська дєбра — то справді великі вертепи з плиткими озеричами і темними місцями. Чи в назвах урвищ по тих вертепах — кисарках — і в назвах доокресних фамілій — Кисереїв — живе традиция кисера і Кисані? Се дуже можливе. — Ужите в оригіналі в значінню сволока слово кніс (князь) живе в назві села: Кнісело. — Бісові ворони — в оригіналі босоуви врани. Ідентичність прикметників можна провїрити при помочи Матеріялів Срезневського.

До ст. 30.

38) »в розжареному булаті« — »в жестоцім харалузі«. Жесток походить від жєгги.

До ст. 31.

39) »перед нами — слава наша і за нами — наша буде«, — в оригіналі: »преднюю славу сами похитим, а заднею ся сами подїлим«. Пор. цитоване в Поученню Володимира Мономаха: »аще ви послїдня не любя, а передняя приймайте«.

40) »Коли сокіл випіриє ся«, — в оригіналі: »коли сокіл в митєх биваєть«. Дотеперішне толкованне: »коли сокіл піриєть ся — фальшиве, бо тогді він якраз найслабший. Найсильнїйший він в порі межи одним випіреннем і другим. Ту пору й означає мить. В горах кажуть: той ліс уже в миті. У Жєлєхївського-ж мить — *gesäuberter Wald*, зовсім відповідне староруському значінню: очищений, випірений.

41) »не мислю прилетїти. Можеш бо і т. д.«. Значінне: твоя мисль відповідає твоїй фактичній силі.

До ст. 33.

42) »Бо зелїзні в вас попруги під шєломами« — в оригіналі: »суть бо у ваю желїзні папорзи под шєломи«. Попруг — уживане в гал.-українськїм в значінню паса чи ремєня до крїпкого стягання чогось, щоби

сильно держалось, н. пр. сідла на коні. Такі попруги були й при шеломах [Sturmband].

43) »листе не з добра зронило« — в оригіналі: »не бологом листвие срони«. Слово болого (благо) — в гал.-українській назві місцевості: Боложинів.

До ст. 34.

44) „ожерелле злоте« — »злато ожерелие. В західній Галичині Мазури називають ožurle все, що є довкола горла. Але вже і в Равенських мозайках, на образі Юстиніанового двору, являється його окруження з грубими золотими обручами на шиях. Чи не були вони в моді і на Русі?

45) »З ваших сварів« — »кото ро ю«. Порівнай Слово Івана Златоустого о злих женах (в рукоп. XVII. в. з Завадки): »аще ли оубога мужа, то на гнів и на котори оучит«. Знане в гал.-українським (Желехівський). В гал.-українським назва місцевості: Которин.

До ст. 35.

46) „В семому віці Трояна« — гл. зам. 10.

47) Клюки в гуцульським: кульбака [під вагу].

48) »Копєм злотого престола доторкнув ся« — символ здобуття. Порів. оповіданє про щербець Болеслава Хороброго. Се правний символ Німеччини.

49) »І позвонив рано в ранці стрикусами« — »воззни стрикуси«. Те, чим дзвонено при брамах, могло справді називатись стрикусом. Коникуваті молотки при бляхах можна й нині бачити при брамах на Сході. Порів. гал.-укр. стрикати в усї [дзвонити]; перестрикнути — перескочити (в Кобаках). Але й подібні до стрикусів були тарани. Двозначність слова — тут якраз на місці.

50) »до півнів« — до коур«. Гал. пісня: »Єще кури не піли...« Сила чарівника триває лиш до піяння когутів.

До ст. 36.

51) звони — в ориг. колоколи. Слово знане й на Лемківщині. В Галичині назва місцевості: Колоколин.

52) »у бодрім тілі« — »в дерзі тілі«. Гл. Al. Walde: Lat. Etym. Wörterbuch. Heidelb. 1906. Пор. польське dziarski; укр. Коза дєреза.

53) »Ні скорому« і т. д. — в ориг. »ни хитроу«. Хитрий — бистрий, скорий в говорі долівським (Верхратський) і в угро-руським (Слово Горзова XVI. в.): »с коней возми сірого, котрий уже більшу хитроість показал«. Скорість — то „ein hervorragender Zug im alten Heldenideal“ (Walde).

54) »Та ворожо вже тим стягам довгі крила по-вівають« — но розно ся им хоботи папоуть«. Розно — відси рознь — ворожо. Хоботи — гл. в Словари Ліндого примір з Рея: »Pyszny idzie, nawieszawszy dziwnych, pstrych chobotów około siebie«, а також в описаній мною польській рукописи XVII. в.: »i zrzuciwszy choboty puszcza się do tańca«. При стягу хоботи — крила, поли.

До ст. 37.

55) »на тілі, що від жару й вітру вяне« — в оригіналі: »на жестоім его тілі«. Значінне слова жесток — гл. зам. 38.

56) »на своїх невтомних крильцях« — в оригіналі: »на свою нетроудноюю крильцю«. — гл. зам. 1.

57) Леліяти — галицьке і буковинське: колисати; слав. леліти titubare, fluctuare; в ст.-інд. leláyati, titubare, tremere. Знане і в иньших слав. мовах. Похідне — лилик (vespertilio). Гл. в. Rozpr. Akad. Um. wydz. filol. S. I. t. XIII. Краків, 1900, статя: I. M. Rozwadowski: Quaestionum gramm. atque etym. series. altera, ст. 257—259.

До ст. 38.

58) »Тресвітле сонце« — гл. в зам. 10 про значінне зложення з числом: т р и.

59) »Присло море о півночи« — те саме поетичне вираженне, що в народній поезії: »заграло синє море«.

60) »Ігореві Бог путь каже« — чим? Як раз стовпами мгли. Образ узятий з Св. Письма (Мойсееві огненні стовпи в пустині).

61) »Ой спить Ігор — не спить Ігор« — »Игор. спить, Игор бдить« значить: він лиш удає, що спить«.

62) »Гуком стуком степ озвав ся« — »кликноу. стоукноу земля«. Се поетична фраза середньовічної поезії на зазначенне, що наступає щось несподіване. Пор. в популярній польській коляді: »Zagrzmiała, runęła w Betleem ziemia«.

63) »аж порушились де-не-де половецькі сонні вози« — »вежи ся половецкии подвизаши ся. Ті вежі — по нашому вози — то властиво перевізні хати, звичайні у кочовиків.

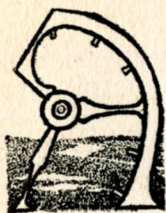
До ст. 39.

64) »судна на куцах розтерла« — строуги ростре на коустоу«. Струг — судно, гл. в Словарях Ліндого і Желехівського.

65) »дні при березі при темні« — »дні при темні березі«. Так справляю текст, де читаєть ся: »Дніпр темні брезі« і в той спосіб усуваю граматичні і річеві суперечности. Справка оправдуєть ся палеографічно.

До ст. 41.

66) »Сказав Боян піснотворцю давних годів Ярослава, а другови Ольговому, співакови Святослава« — »Рек Боян и ходи на Святославля піснотворца старого времени Ярославля, Ольгова, коганя хоти«. Приймаючи справку Огоновського (исходя), всім иньшим справкам противлюсь. »Рек исходя на...« буде значити тільки, що: сказав звертаючись до когось, маючи на мисли когось, або коротко — сказав комусь. Неназваний по імені піснотворець був піснотворцем Святослава Ярославича († 1076), а прихильником-другом сина його Олега, прозваного Гориславичем.

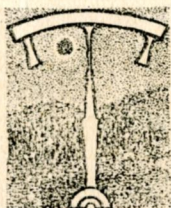

кби нам по старому
заспівати пісню браття,
про Ігоря, його військо,
про воєнне їх завзяття!
Заспіваймо-ж, як бувало,
як чували і як знаєм,
бо співати по боянськи
вже хиба не в звичаєм.

Боян майстер був до пісні.
Боян знав на пісню чари.
Прийде гадка, а він гадку
орлом пустить аж під хмари.
Прийде друга, а він другу
пустить вовком по долині.
Гадка третя скаче в нього
соловейком на калині.
Він згадає давні годи,
свари давньої години,
і соколів десять пустить
в луг на стадо лебедине.
А що сокіл до лебеді,
вже й вона співає славу
то старому Ярославу,
то хороброму Мстиславу —
тому, що в очах Касогів
заколов Редедю-хана.
Инша лебідь заспіває, —
славить красного Романа.
Не соколів на лебеді
Боян, браття, слав з під неба:
віщі пальці клав на струни —
грайте струни, кому треба!

Почнем, браття, нашу повість
від Владимира старого,

від Владимира старого,
 а про Ігоря нового.
 Кріпостю натяг він ум свій
 на велике славне діло
 й погострив його завзяттем,
 що у серці накіпіло.
 Запалав воєнним жаром
 і дружину молодецьку
 враз навів за землю руську
 на країну половецьку.

о було — на світле сонце
 подивив ся Ігор власне,
 подивив ся і побачив,
 що воно над військом гасне.
 Й мовив Ігор до дружини:
 Браття — каже — і дружино!
 Лучше-ж датись порубати,
 ніж в неволю на годину!
 Всядемо на борзі конї,
 а на синій Дон поглянем!“
 Переважила охота
 над страховищем поганим.
 „Або нині — Ігор каже —
 йти на Дон, або ніколи!
 Хочу копє приломити
 в крайнім половецькім полі;
 хочу голову зложити,
 з вами, Русичі, умерти,
 або з Дону вже шоломом
 ясної води зачерти!“

Гей, Бояне, соловію
 світлої доби старої!
 Коб то ти ощебетав нам
 нині Ігореві вої!

Коб ти скочив соловієм
по дереву гадки-мисли,
або зняв ся орлом в гору
ген, де облаки нависли,
і оповив вінком слави
подвиг нашої години,
линуци слідом Трояна
через доли на вершини!
Ти повинен би співати
Ігорови пісню радю:
То не буря в степ широкий
занесла соколів стадо —
то біжить на Дон великий
гайворонне препогане!
А чи так би заспівати
внуку Велесів, Бояне:
Іржуть коні за Сулою,
в Київ слава йде на гори;
трублять труби в Новгороді,
у Путивлі ждуть прапори.
Свого брата Всеволода
каже Ігор дожидати.
Буй-Тур Всеволод говорить:
„Ігорю, єдиний брате,
світе світлий мій, — ми оба
Святославові синове!
Сідлай, брате, свої коні,
бо у мене все готове.
Коні сідлані ще в Курську.
А Куряни славні в мене:
все під трубами сповите,
під шеломами пещене
й годоване конаць копя.
Всі дороги перебули;
напружені у них луки,
отворені у них тули.
Скачуть сірими вовгами
в чистім полі без обави,
щоб собі добути чести,
а князеві своєму слави“.

Гей вступив князь Ігор в стрема,
в княже стрема щиро-злоте
і по чистому по полю
він поїхав для охоти.
Сонце путь йому затьмило.
Ніч збудила птахів стоном.
Свиснув звір. І Див озвав ся
верхи дерева над Доном.
Кличе Волгу і Посулле,
степ незаний поморянський,
Корсунь, Сурож, — тебе кличе,
бовване тьмуторокапський!
Навманя на Дон великий
мчать ся половецькі сили.
Як розпужені лебеді
в північ вози заскрипіли...

Князь на Дон провадить вої.
В лозах ждуть біди вже птахи.
По яругах вовки впиють,
ширячи грозою страхи.
Орли клекотом на кости
звїрів кличуть у розгоні.
З поля лисиці озвались,
брешуть на щити червоні.
Прощавай же, руська земле,
ти і так вже за горою!

Меркне ніч. Зоря палає.
Криють ся поля імлюю,
мовкне щебет соловіїв,
говір будить ся з галками.
Русь поля загородила
здовж червоними щитами,
щоб собі добути чести,
а князеви своєму слави.

А в п'ятницю рано в ранці
час кривавої розправи.
Потоптали всіх поганців,
стрілами пішли по полю,

красних бранок Половчанок
занімаючи в неволю.
Брали злото, паволоки,
дорогії оксаміти.
Опанчами, кожухами,
почали мости мостити, —
по болоті опанчами,
по грязюці кожухами,
всяким крамом половецьким,
половецькими міхами.
А червоний стяг і чілку,
срібний спіс і білу фану
хороброму Ігореві
Святославичеві даєо.

Гей дрімає військо в полі,
гей дрімає вже на добре!
Далеко воно загналось —
Ольгове гніздо хоробре.
Не вродилось для обиди,
ні для кречета в пустини,
ні для тебе чорний круче,
препоганий Половчине!
І за біжить вже сірим вовком
на великий Дон без впину,
а Кончак йому слід править
в половецькую країну.

А на другий день над раном
зорі бють кривавим світом.
Чорні тучі йдуть від моря,
йдуть і вють ся під блакитом.
Напосіли ся прикрити
разом ясных сонць чотири.
Грають сині блискавиці,
бути громови без міри,
йти великому дощеві,
з Дону стрілами политись!
Тут-то копям приломитись,
тут шаблюкам пошербитись

о шеломи половецькі
над Каялою рікою!
Прощавай же, руська земле,
ти і так вже за горою!

Стрілами від моря віють
Стрибогові внуки вражі
на дружину Ігореву,
на полки хоробрі княжі.
Дудонить земля широко,
на поля кладуться пили,
ріки мутно котять філі,
стяги враз заговорили.
З всіх сторін ідуть Половці —
і від моря і від Дону.
Обступили полки руські
діти дідьчого порону.
Криком степ загородили
перед руськими полками.
Русь його загородила
здовя: червоними щитами.

Гей, Яр-Туре, Всеволоде!
Перший бешся без утоми!
Стріли сієш, а мечами
раз-у-раз гремиш в шеломи.
Куди ти поскочиш туром,
де шелом твоїй злотий блисне,
там і голова погана
з половецьких пліч повисне;
там оварські шеломи
під каленими шаблями
гнуть ся, падають на землю
поколотими скипками.
Чим бо, браття, тому рана,
чим бо, браття, тому труд,
хто за город, за Чернигів,
хто за честь позабуде,
за життя й престіл вітцівський,
за престіл, що злотом сяє,

за подругу — її ласки
і звичаї-обичаї?

Вже були віки Трояна,
були Ярослава годи ;
настав Олег Святославич —
були Ольгові походи.
Олег кув мечем крамоли,
сіяв стріли в вічній брані.
Було, вступить в золоте стремя
в городі Тьмуторокані,
а Всеволод Ярославич
вже той брязкіт добре знає ;
а в Чернигові Владимир
що-дня уха затикає...
Вславивсь Борис Вячеславич
у воянному запалі.
Постелила йому слава
паполому на Каялі.
Поляг Борис Вячеславич
у Ольговій обороні.
Брав і Святополк з Каяли
батька на угорські коні.
На угорських іноходцях
віз його у город Київ,
в княжий, стольний город Київ,
до святої до Софії.
Сіяв Олег Гориславич
свари ніби стріли з лука.
Погибала в княжих сварах
жизнь Дажбогового внука.
Вік вкорочував ся людям
в княжій буйности-сваволі.
Мало-де погейкували
ратаї тоді у полі.
За те часто круки грали,
трупом ділячи ся живо,
а галки свій говір знали
в перелеті на поживу.
То було в ті давні січі,

в ті походи, що минули,
а такої січі певно
ще не бачили й не чули!

Гей із ранку аж до ночі,
а із ночі аж до ранку
летять стріли калені,
летять стріли без устанку.
Тріщать копя харалужні,
з шабель гromи бють в шеломи —
в чужім полі половецькім
без устанку, без утоми.
Чорна земля заорана —
копитами була зрита,
кістями була засіяна,
кровію була полита.
Тугою зійшли ті кости
понад руською землею...
Щож-се мені шумить, дзвонить
досвіта перед зорею?
Завертає полки Ігор;
жаль бо йому брата свого.
Бились вони день і другий,
бились третій ще недовго.
Третього дня під полудне
Ігореві стяги впали.
Тут брати і розлучились —
аж на березі Каяли!
Тут вино криваве вийшло.
Русичі тут пир скінчили;
сватів своїх попоївши,
буйні голови зложили.
Полягли за руську землю.
Никнуть жалощами трави,
в тузі дерево до долу
клонить вітте кучеряве.

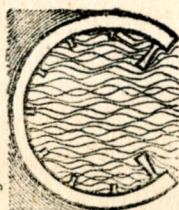
Вже бо встала, браття, встала
невеселая година.
Вже прикрила нашу силу

дика сила Половчина.
В силах Дажбожого внука
встала вже Біда погана;
дівою вступивши нагло,
стала на землі Трояна.
Сплеснула на синім морі
в ясні лебедині крила;
в крила сплеснувши над Доном,
времена журні збудила.
А князям не в гадці стати
на спільного супостата.
„Се мое, а то моеже“, —
став мовити брат до брата.
Про мале казав: „велике!“
Брат на брата кув крамоли.
А погані йшли побідно
в руську землю, як ніколи.

Далеко сокіл за птахом
залетів над море синє...
Але Ігоревих воїв
вже не воскресити нині!
На Кончаків поклик скочив
І за на руську землю живо,
смагу з пламенного рога
кидаючи в право, в ліво.
Заплакали жінки руські:
„Вже нам милих лад не мати,
не змислити мислоньками,
думоньками не здумати!
Вже нам милих лад не мати,
оченьками не узріти,
ані вже нам сріблом-злотом
не бренькати, не дзвеніти!“

Застогнав і Кий, браття,
застогнав і він від туги,
а за Києвом Чернигів
від напасти, від наруги.
І тоска по землі руській

розлилась собі рікою,
і печаль по землі руській
потекла тоді з тоскою.
А князі самі на себе
заєдно кули крамоли.
А погані йшли побідно
в руську землю, як ніколи;
йшли побідно в руську землю,
брали дань по білці з двору!

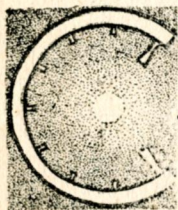
в'ятославичі хоробрі —
то вони знялись не в пору,
то вони збудили погань
ледви приспану у бою
грізним батьком Святославом.
Той був пострахом, грозою!
Той на землю половецьку
ступив сильними полками
і приборкав її зразу
харалужними мечами.
Притоптав він гори й доли,
змутив озера і ріки,
всі потоки, всі болота
повисушував на віки.
А Кобяка з Лукоморя
вихром вирвав з полків грізних,
з половецьких, молодецьких
бєвних полків залізних.
І впав Кобяк у Києві,
у грядниці Святослава.
Тут і Німці і Венедці,
тут і Греки і Морава
поють славу Святославу,
кають Ігоря не мало,
що погрузив жир-наживу
в половецьку Каялу, —

злота руського насипав.
Тут князь Ігор і добив ся,
з сідла златого в полонне —
в кощіве пересів ся.

Посумніли мійські стіни
і веселости не видко.
І мутний-же сон приснив ся
Святославови, як рідко.
„В Києві на горах — каже —
десь на ложі тисовому
з вечера мене вдягали
у чорную паполому.
І синєє вино з трудом
черпали мені з посуду
й пестячи, жемчуг великий
сипали мені на груди
з пустих тулів половецьких.
І вже сволока не стало
у теремі злотоверхім.
І всю ніч воронне грало!
Всю ніч з вечера до рана,
билось бісове воронне,
грали, кракали без впину
під Пліснеськом на болоні.
І взяли Кисаню-дебру
й понесли над синє море...“
„Княже, — мовили бояре —
ум твій полонило горе!
Се з вітцівського престола
схопили ся два соколи —
города Тьмутороканя
пошукати в чужім полі,
або вишити шеломом
води з Дону. Вже їм крильця
шаблею поган підтято,
взято їх в залізні сильця.
Темно третього дня стало:
се два сонця враз притьмились —
багрянні стовпи погасли,

два місяці тьмою вкрились.
На Каялі тьма настала :
в руський край Половці вдерлись
і по руському по краю
пардовим гніздом простерлись.
Ханови буту подавши,
погрузили все у море!
Вже хула понад хвалою,
вже на волю встало горе,
вже Див кинув ся на землю.
Бо над морем, бо над синім
заспівали готські діви, —
руським злотом дзвонять нині.
І співаючи про Буса,
славлять мечь за Шарукана.
А ми вже й жадні весілля,
ми жадні його й нема нам!“
Зронив Святослав великий
злоте слово зі сльозами:
„Ігорю і Всеволоде!
рапо ви взялись мечами
сікти землю половецьку,
щоб добути слави рано.
Та не в честь ви воювали,
не в честь кров лили погану.
Ваші серця хоробрі
заковані у булаті,
в розжареному булаті,
загартовані в завзятті.
І така-ж мій срібний волос
через вас постигла справа?
Вже не бачу власти й сили,
ні військ брата Ярослава!
Вже Чернигівців не виджу,
ні Могутів і Шельбірів,
ні Татранів і Топчаків,
ні Ревугів і Ольбірів!
Без щитів вони з ножами
йдуть в криваву розправу
й побіджають полки криком —

дзвонять в прадїдну ю славу.
Але ви собі сказали:
самі піднімаймо труди!
Перед нами — слава наша,
і за нами — наша буде!
А хіба-ж то вже старому
змолодіти, браття, диво?
Коли сокіл випірів ся,
жене в гору птахів живо:
не подасть гнізда в обиду!
Та зло княже — не підмога.
І часи звелись ні-на-що.
Се у Римі крик, тривога
під шаблями Половчина,
й Володимир в сю годину
під ранами. — Тоска й туга,
туга Глібовому сину!“

лавний княже Всеволоде!
а тож тобі для зашити
златого вітців престола
не мислю прилетіти!
Можеш бо веслами Волгу
розкропити в одній хвили
й Дон шеломами до каплі
вичерпати без насили.
Будь ти, княже Всеволоде,
у тій січи, у тій брані,
була-б чага по ногаті,
кощій був би по різані.
І по сусі бо стріляєш
шереширами живими —
вдатними синами Гліба,
Глібовичами твоїми!

Буй Руріче і Давиде!
не в вас то, господинове,
позолочані шеломи
плавали, було, по крові?
Не в вас храбрая дружина
ревла турами пустині
під каленими шаблями
серед поля на чужині.
В стремена-ж за руську землю,
за наругу Половчина
і за рани Ігореві —
Святославого сина!

Осмомисле Ярославє,
княже в галицькім околі!
Гордо сів ти на престолі —
злотокованім престолі.
Ти підпер угорські гори
скрізь залізними полками,
королеви путь заставив,
Дунаєви замкнув брами.
Мечеш бремена над хмари,
до Дунаю судиш суди.
Твої грози йдуть світами,
по землям текуть усюди.
Ти і Київу ворота
відчиняєш в кожній хвили
і з вітцівського престола
у султанів мечеш стріли.
Стріляй Кончака поганця
за наругу Половчина
і за рани Ігореві —
Святославого сина!

Буй Романє і Мстиславє!
У хоробрій мисли сміло
ви рішаєте ся оба
й разом на воєнне діло.
Кождий з вас пливе, як сокіл,
у завзятті під блакити,

щоб, ширяючи на вітрі,
птаха в леті одоліти.
Бо залізни в вас попруги
під шеломами Латина,
від яких земля стрясла ся
і вся ханова країна.
А Литовці і Половці,
Деремела і Ятвяги,
спіси кинувши, склонили
голови під мечі нагі.
Та вже, княже, Ігореві
сонце світла поскупило,
а дерево, похилившись,
листе не з добра зронило.
І по Сулі і по Росі
городи вже поділили,
але Ігоревих воїв
воскресити нема сили.
Дон тебе взиває, княже,
на побіду князів кличе.
Вже й Ольговичі хоробрі
доросли, щоб стати в січи!

Інґваре і Всеволоде
й ви всі три сини Мстислава,
що за вами, шестокрильці,
із гнізда вже лине слава!
Ви-ж не жеребом побіди
власть захопили у руки!
А що-ж ваші лядські спіси,
а щити, шеломи й луки?
Загородіть ними поле
за наругу Половчина
і за рани Ігореві —
Святославового сина!

Вже бо срібних струй не котить
Сула до Переяслава:
вже під криками поганих
блідне Двина величава,

тече грізним Полочанам
не водами — болотами.
Один Ізяслав Васильків
брязнув острими мечами,
о литовській шеломі
позвонив собі на славу.
У кореня підтяв славу
свому дідови Всеславу
й сам підтятий повалив ся
під литовськими мечами
на криваві буйні трави —
під червоними щитами.
Взяв на смертне ложе славу,
взяв і в смертній хвилі каже :
„Приодів твою дружину
птах крилом своїм вже, княже,
а кров її звірі лижуть!“
Бо й пригода-ж то, пригода!
Ні там брата Брючислава
не було, ні Всеволода.
З них один жемчужну душу
виронив з міцного тіла;
через злоте ожерелле
душа з тіла улетіла.
Сумом голоси озвались,
зникли радощі нечайно;
тільки й чути — у Городні
труби трублять незвичайно.

Ярославе й ви всі внуки
Всеславові неструджені!
знизіть стяги, в похви всуньте
мечі ваші пощерблені!
Вже ви з дідової слави
вискочили! Ваша слава,
що поган на землю руську
навели, на жизнь Всеслава!
Лиш крамолами своїми
навели ви їх з чужини.
З вашів сварів виїшла напасть
половецької країни.

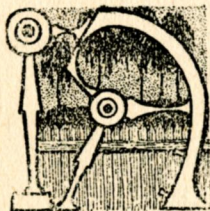

семому віці Трояна
Всеслав жеребами кинув;
не о що-ж йому ходило,
лиш о любую дівчину.
На коні о клюки впершись,
в город Київ скочив живо.
Конем злогого престола
доторкнув ся там на диво.
Потім знову з Білгороду
вже в опівнічній годині
скочив дальше звірем лютим,
повісившись на мглї синій.
І позвонив рано в ранці
стрикусами-таранами,
і отворив Новгороду
непреборимі брами.
Розшиб славу Ярославу
і по свому знову з ночи
скочив вовком із Дудуток,
на Немигу вовком скочив.
На Немизі снопи стелють,
снопи стелють головами,
а молотять їх ціпами,
харалужними ціпами.
А кладуть життя на тоці
й геть від тіла душу віють.
Не добро-ж бо на кривавих
берегах Немиги сіють, —
сіють кости синів руських!...

Всеслав людем судив суди
і князям давав порядки,
в ночи-ж вовком бігав всюди.
З Київа, було, до півнів
був уже в Тьмуторокані,

путь Хорсови перебігши
 сїрим вовком на зарані.
 Йому дзвонять у Полоцьку
 на заутреню в Софії,
 а він чує не в Полоцьк,
 а в Київі дзвони тії.
 Віщий дух у бодрім тілі!
 Але й набідив ся доста.
 Йому в перве й Боян віщий
 припівку зложив не з проста:
 „Нї скорому, нї прудкому,
 нї хоча-б як птах швидкому
 не обійти й не минути
 суду божого нікому!“

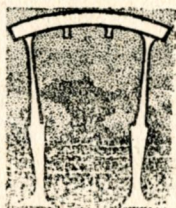
Гей, стогнати землі руській
 при спомині первих годин,
 при спомині князїв первих!
 А ніхто-ж бо й не був годен
 Владимира пригвоздити
 до гір київських.. І нині —
 вже сї стяги в Руриковій,
 ті в Давидовій дружині!
 Та незгідно вже тим стягам
 довгі крила повівають,
 хоч оспівують під ними
 славні бої на Дунаю.

рославнин голос чути;
 вже о досвітній годині
 проквіляє Ярославна,
 як зазулька на чужині:
 „Я зазулькою полину,
 по Дунаю полечу я,
 мій рукав, рукав бобровий

у Каялі омочу я ;
омочу його в Каялі,
втру князеві мому рани,
втру кривавії на тілі,
що від жару й вітру вяне“!
Ярославна плаче рано,
умиваєть ся сльозами,
на валу в Путивлі плаче,
промовляючи словами:
„Ой ти вітре, ти вітрило!
чому вієш господине,
так насильно, так завзято?
Чому віючи з чужини,
лиш ханові стрілки мечеш
із чужинопьки чужої
на своїх невтомних крильцях
на мойого лада вої?
Мало ще тобі гуляти,
йти в підоблачні простори,
леліяти-колисати
кораблі на синім морі?
Чому-ж, вітре-господине,
розвіяв ти по ковилі
мої радощі єдині,
мої радощі й весілле?“
Ярославна плаче рано,
умиваєть ся сльозами,
на валу в Путивлі плаче,
промовляючи словами:
„Ой, ти Дніпре-Словутичу!
ти пробив собі в простори
через землю половецьку
камяні, могутні гори.
І леліав ти на собі
Святославові дружини
до Кобякового полку.
Прилелій-же, господине,
прилелій до мене ладо,
моє ладо і коханне,
щоб я сльоз моїх не слала

аж на море на заранні!“
 Ярославна плаче рано,
 умиваєть ся сльозами,
 на валу в Путивлі плаче,
 промовляючи словами:
 „Світле і тресвітле сонце!
 всім і тепле ти і красне.
 І чому-ж ти, господине,
 на ладині вої власне
 кинуло палким проміннем?
 Чому гнеш ти їм жаждою
 луки у безводнім полі,
 тули стулюєш тоскою?“

рисло море о півночі,
 з моря мраки йдуть стовпами:
 Ігореви Бог путь каже
 половецькими степами.
 Ігореви Бог путь каже
 до вітцівського престола,
 в руську землю... Бліднуть зорі,
 погасаючи спривола.

Ой спить Ігор, не спить Ігор!
 Чи тут спати Ігореви?
 Він мислюю поля мірить —
 поля з Дону ід Донцеви.
 Аж і кінь заржав у північ.
 Овлур свиснув за рікою:
 чуєш, княже! — Не сидіти
 Ігореви самотою.
 Гуком, стуком степ озвав ся,
 зашуміли трави й лози,
 аж порушились де-не-де
 половецькі сонні вози.

А князь в трощу горностаєм,
білим гоголем на води,
на коня і вовком босим
в луг Донця без перешкоди.
І соколом він полинув
під імлами на заранні,
сірі гуси і лебеді
збиваючи на сніданнє,
на обід і на вечерю.
Коли-ж Ігор линув птахом,
то Овлур тоді біг вовком
стрибав Ігоровим шляхом,
і струшував з трав собою
зимні роси в раннім гоні;
підорвались бо під ними
скоропадні, борзі коні.

Донець каже: „Княже, княже!
немала для тебе слава,
для руської землі втіха,
а для Кончака неслава!“
Ігор каже: „Донче, Донче!
немала й для тебе слава,
що леліяв ти на філях
сина князя Святослава,
слав йому зелені трави,
слав на берегах сріблених,
вдягав теплими імлами
в захисті дерев тінистих,
гоголем стеріг на водах,
чайкою на струях водних,
а чорнятами своїми
на вихрах-вітрах холодних!“
Не така вже ріка Стугна:
ручаї чужі пожерла;
лиху струю наситивши,
судна на кущах розтерла
й затворила, зачинила
Ростиславови княжати
дні при березі при темнім...

Заплакала стара мати
по княжати Ростиславі.
Посумніли з жалю цвіти.
В тузі дерево до долу
приклонило свої віти.

Не сороки скреготали :
то за Ігорем в погони
Іза з Кончаком поспішали.
Ще й не кракали ворони,
ще й галки тоді мовчали,
таї сороки у тій хвили
скреготу не піднімали,
тихо в лозині сиділи,
Тільки дятли путь на воду
стуком кажуть на заранні
й соловії сповіщають
любим щebetом свитанне.
Іза говорить : „Коли сокіл
в гніздо лине перед нами,
ми соколича розстрілим
золоченими стрілками!“
Кончак каже : „Коли сокіл
в гніздо лине, ми покажем,
що красною дівцею
сокільця, мов пutoм, звяжем“.
А Іза каже Кончакови :
„Хоч соколича ми звяжем
і красною дівцею,
так нічого не докажем.
Ні нам сокільця не буде,
ні нам красної дівці.
То-ж то і почнуть нас бити
в половецькім полі птиці!“

казав Боян піснотворцю
давних годів Ярослава,
а другови Ольговому,
співакови Святослава:
„І голові без пліч тяжко,
і без голови зле тілу“, —
без Ігоря-ж землі руській!...

Сонце в небі засвітило :
Ігор князь у землі руській,
Ігор князь у руськім краю !
Вють ся голоси дівочі
через море по Дунаю,
вють ся голоси у Київ.
Боричевом, путем прощі,
іде Ігор до святої
Пречистої Пирогощі.
По всім сторонам веселість,
всі городи собі раді.
Старим князям славу давши,
даймо й молодій громаді.
Слава нині Ігореви,
Всеволоду слава нині,
Владимиру молодому,
всім князям і їх дружині !
Нехай живуть, поборюють
всі полки поганські
за народи християнські
й землі християнські !
Нехай буде князям слава
і дружині слава !

Амінь.

Помилка.

На стороні 19 читай початок пісні:

А як би нам по старому.

ВИДАВНИЦТВО:

„УКРАЇНСЬКА КНИЖКА“

„НАШИМ НАЙМЕНЧИМ“.

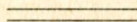
ЧИТАНОЧКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ.

(Ілюстроване видавництво для дітей).

Редактор: Антін Крушельницький. Ілюструє: Олена Кульчицька.

1. Дурень і його жінка жаба панна, народня казка, 14 образків 0-50 К
2. Богатий Марко, народня легенда, 14 образків . . . 0-50 „
3. Лисиця і вівця, народня байка, 14 образків 0-50 „
4. Кетик і півник, народня байка. 14 образків 0-50 „
5. Два брати. — Грішник, китайські народні казки, 14 образків 0-50 „
6. Цар Лев, народня байка, 30 образків 1— „
7. Певінь, китайська народня казка, 14 образків . . . 0-50 „
8. Господар і вуж. — Сем, рак і ворона. — Вюн і шука. — Лисиця і рак, народні байки. 14 образків 0-50 „
9. Пімста звірів, народня байка, 14 образків 0-50 „
10. Сорочка і когут. — Лисиця і журавель. — Лебідь, шука і рак, народні байки, 14 образків 0-50 „
11. Про морського царя й його дочок, народня казка, 22 образки 0-80 „
12. Песинський, жабинський, сухинський і золотокудрії сини цариці, народня казка, 22 образки 0-80 „
13. Про бідного парубка й царівну, народня казка, 22 образки 0-80 „
14. Вовк і козенята. — Вовк і заяць, народні казки, 14 образків 0-50 „
15. Кому трудніше працювати. — Старий Максимець. — Кому зозуля кувала? народні оповідання, 22 образки . . . 0-80 „
16. Три брати і Бог. — Як Бог нагородив бідного чоловіка? народні легенди, 14 образків 0-50 „
17. Дідова дочка. — Про коваля і бабу людодіду, народні казки, 14 образків 0-50 „
18. Про Марусю — козацьку дочку, народня казка, 14 образків 50-0 „

19. Про богатиря Сухобродзенка Івана і Настасю прекрасну, народня казка, 50 образків	1-60	К
20. Очаківська біда, народній переказ, 14 образків . .	0-50	„
21. Лисичка-сестричка, народня байка, 14 образків . .	0-60	„
22. Як журавель учив лисичку літати. — Пан Коцький. — Лис і тетерев, народні байки, 14 образків	0-60	„
23. Крепак і чорт. — Чорт і баба, народні казки, 14 образків	0-60	„
24. Коза-Дереза. — Горобець та билина, народні байки, 22 образків.	1-—	„
25. Лисичка-сваха. — Колобок, народні казки, 14 образків	0-60	„
26. Соломяний бичок. — Рукавичка, — народні казки, 14 образків.	0-60	„
27. Лови. — Торба, — народні казки 22 образки, . .	1-—	„
28. Летючий корабель, — народня казка, 30 образків .	1-20	„
29. Гордий цар, народня легенда 22 образків	1-—	„
30. Золотий черевичок, народня казка 22 образків . .	1-—	„
31. Дідова дочка і бабина дочка, народня казка 22 образків	1-—	„
32. Лисичка-сестричка і вовк панібрат. — Як лисиця топила глечин, народні казки 14 образків	0-60	„
33. Козел і баран. — З коня верблюду. — Кінь і осел. — Медвежі жарти, народні байки 14 образків . .	0-60	„
34. Телесик, народня казка	0-—	„
35. Так світ платить. — Медвідь і гуцул, народні байки 14 образків	0-60	„

B-3858

1992 1986

ВИДАВНИЦТВО:

„УКРАЇНСЬКА КНИЖКА

Редактор: *Антін Кривелицький*.

- Авдигвич Орест*: Біла голубка, збірка оповідань (друкується ся).
- Гнатюк Володимир*: Баронський син в Америці, вибір з народніх казок, 40 ілюстрацій Юліана Пацькевича (друкується ся).
- Кармачинський Петро*: *Al fresco*, віршована проза, (сатира на теми воєнної доби) 3—
- Квітка-Основ'яненко Гр.*: Перекотиполе, з образками Микити Вихора 1—
- Кривелицький Іван*: Шляхами слави українських князів, з образками Олега Лощина, 3—
- Оповідання з історії України: I частина Книга доба (друкується ся).
- Кривелицький Антін*: Рубають ліс, повість у двох томах, на гуцульських мотивах, ілюстрація на окладці Олени Кульчицької 15— „
- Школа під російською окупацією, (причинки до історії українського шкільництва в Галичині в 1914—1917) 1-30 „
- Опільський Юліян*: У царстві золоті свободи, історична повість (друкується ся).
- Романова Одарка*: Пан та чабан, казка, 17 образків Олени Кульчицької 1-80 „
- Соневський Михайло*: Пригоди Одиссея, оповідання для молодіжи 4— „
- Чайковський Андрій*: Побратими, історична повість з часів Сагайдачного, з портретом автора й ілюстрацією на окладці Олени Кульчицької 7— „
- Щурат Василь*: Слово про похід Ігоря Святославича на Половців 3— „

B 3.858